Summary

Chuvakov O. **Some issues of specific objects of crimes against the bases of national security of Ukraine.**

The article explores the problem of establishing specific objects of crimes against the bases of national security of Ukraine in the context of the current criminal legislation and taking into account the provisions of the Law of Ukraine "On the Fundamentals of National Security of Ukraine". The role of the species object in the differentiation of such crimes is studied. Analyzed authoritative opinions of famous researchers in the division of such crimes into separate species.

Key words: species object, internal security, external security, sources of threats, national security, crimes, classification.

УДК 343.9.018

Р. А. ЗАПОРОЖЕЦЬ

Руслана Андріївна Запорожець, *аспірант Національної академії внутрішніх справ*

ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ШАХРАЙСТВ У СФЕРІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Відповідно до Конституції України перед державою стоїть завдання із забезпечення громадської безпеки суспільства, належного правопорядку, гарантованого захисту правовими засобами конституційних прав та інтересів громадян, державних організацій та установ, громадських формувань, усіх приватних структур[1]. Серйозну загрозу для розвитку держави створює злочинність як негативне явище, що складається із сукупності передбачених кримінальними законами вчинків, здійснених на тій чи іншій території протягом певного часу[2]. Проблема протидії злочинності посідає особливе місце у становленні правової держави, створення якої неможливе без забезпечення активної наступальної протидії злочинності та досягнення уповільнення темпів її зростання на основі чітко визначених пріоритетів, поступового нарощування зусиль держави і громадськості, вдосконалення законодавства, організації засобів і методів запобігання й розкриття злочинів[3]. А тому одним із найважливіших її обов'язків є захист особи від протиправних посягань. Водночас розв'язання пов'язаних із цим завдань не зводиться виключно до дій, спрямованих на знешкодження злочинців і зниження рівня злочинності. Реалізація вказаного неможлива без цілеспрямованої роботи з метою впливу на різні об'єктивні й суб'єктивні обставини, які так чи інакше зумовлюють вчинення злочинів, тобто кропіткої діяльності держави щодо упередження порушень й обмежень прав і свобод людини, розробки системи випереджаючої протидії та забезпечення безпеки.

Питанням протидії злочинності, у тому числі й запобігання злочинам у системі протидії злочинності, присвячені роботи Г. А. Аванесова, А. І. Алексєєва, Ю. М. Антоняна, О. М. Бандурки, С. С. Галахова, В. В. Голіни, В. О. Глушкова, Л. М. Давиденка, І. М. Даньшина, О. М. Джужи, Е. А. Дідоренка, А. І. Долгової, А. Е. Жалінського, А. П. Закалюка, О. Г. Кальмана, І. І. Карпеця, Я. Ю. Кондратьєва, Н. Ф. Кузнєцової, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, А. Г. Лекаря, В. В. Лунєєва, С. Г. Міщенка, П. П. Михайленка, В. С. Овчинського, С. С. Овчинського, О. М. Яковлєва та ін. Однак, разом із тим, комплексний аналіз попередження шахрайства в сфері іпотечного кредитування у вітчизняній кримінологічній літературі не проводився.

Метою статті є вивчення та розробка заходів загальносоціального запобігання вчинення шахрайства у сфері іпотечного кредитування.

У кримінологічній науці приділено значну увагу такому важливому питанню, як попередження злочинності. Однак, не зважаючи на проведене дослідження з цього питання, існує низка проблем, пов'язаних передусім із відсутністю однозначності щодо термінологічного визначення такої діяльності.

Слід звернути увагу на думку О. М. Ігнатова, який зазначає, що термінологічна багатоманітність, яка склалась навколо діяльності з впливу на злочинність, ускладнює правильне розуміння цього явища, поглиблює понятійну плутанину, а у зв'язку з цим – і розробку ефективних запобіжних заходів. У зарубіжній та вітчизняній законодавчій практиці, науках кримінально-правового циклу використовуються такі терміни: «попередження злочинності», «профілактика злочинності», «соціальна профілактика», «боротьба зі злочинністю», «війна зі злочинністю», «протидія злочинності», «протистояння злочинності», «контроль злочинності», «регулювання злочинності», «управління злочинністю», «запобігання злочинності», «превенція злочинності», «припинення злочинів» тощо[4].

Варто підкреслити, що відсутність єдності в понятійному розумінні змісту та співвідношення кримінологічного попередження спричиняє ряд дискусійних питань з цього приводу. Наведемо деякі міркування провідних вчених-кримінологів.

Так, наприклад, А. І. Долгова зазначає, що «потрібно проводити саме «боротьбу зі злочинністю». Під боротьбою зі злочинністю вона пропонує розуміти складну системну діяльність, що являє собою єдність трьох підсистем: загальної організації боротьби; попередження злочинності та правоохоронної діяльності[5].

© Р. А. Запорожець, 2017

Іншої думки дотримується О. Г. Кальман, який вважає, що найбільш вживаним у кримінологічній літературі є термін «попередження», який охоплює собою й усі інші напрями протидії економічній злочинності[6].

На думку О. М. Бандурки та Л. М. Давиденко, основними та нерозривними складовими поняття «протидія злочинності» є: 1) кримінально-правовий аспект боротьби зі злочинністю; 2) кримінологічний аспект попередження злочинів на підставі усунення, ослаблення та нейтралізації криміногенних факторів[7].

В. В. Голіна використовує категорію «запобігання злочинності» та визначає її як соціальну політику держави, спрямовану на подолання криміногенно небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення та поступового витіснення (так зване загальносоціальне запобігання), а також спеціальну випереджальну практику протидії формуванню та реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання)[8].

Вказані вище позиції вчених не є вичерпним переліком думок з цього приводу, а скоріше – відображенням складності та багатоманітності діяльності з впливу на злочинність.

На нашу думку, узагальнюючим, родовим поняттям є попередження злочинності, яке можна визначити як систему (комплекс) заходів, що вживаються державними органами, їх посадовими та службовими особами, інститутами громадянського суспільства й іншими суб'єктами, спрямованих на виявлення, усунення, нейтралізацію й обмеження детермінантів злочинності. Тому в межах власного дослідження в якості основного поняття вважаємо обґрунтованим використання терміна «попередження злочинності».

Необхідно зазначити, що в сучасних реаліях відсутня сама концепція попередження злочинності, яка характеризуються повною відмовою від розробок стратегій, спрямованих на ліквідацію злочинності як негативного соціального явища.

Про перспективність заходів непрямого впливу на злочинність наголошують багато дослідників. Складна соціально-економічна ситуація, яка характеризується затяжною економічною кризою, політичною нестабільністю, збройним конфліктом, що триває уже декілька років на сході України, сприяє поширенню злочинності та криміналізації окремих галузей економіки.

Слід звернути увагу на думку В. Я. Тація, який розглядає попередження злочинності, як обов'язковий елемент соціальної політики держави[9].

Використання превентивних заходів соціально-економічного характеру переносить акцент із заходів кримінальної репресії на соціальну профілактику, що позитивно впливає на економічну ситуацію в країні. Необхідною умовою соціально-економічного попередження шахрайства у сфері іпотечного кредитування є створення сприятливих умов ведення бізнесу та залучення інвестицій, заохочення підприємницької активності, що зробило би звернення до злочинної діяльності нерентабельним порівняно із легальною господарською діяльністю.

Можливість вчинення шахрайства у сфері іпотечного кредитування зростає, коли поєднуються тиск зовнішніх факторів, можливість вчинити злочин та наявність самовиправдання[10]. Враховуючи це, вплив на криміналізацію кредитних іпотечних відносин повинен мати системний характер. Попередження шахрайства в цій сфері являє собою багаторівневу систему заходів, спрямованих на:

1) виявлення, мінімізацію, усунення криміногенних факторів;

2) виявлення та нейтралізацію криміногенних ситуацій;

3) зменшення латентності проявів шахрайства та забезпечення принципу невідворотності відповідальності.

Досягнення мети попередження шахрайств у сфері іпотечного кредитування конкретизується у розв'язанні ряду завдань, а саме:

– усунення та нейтралізація детермінант фінансового шахрайства;

– зменшення рівня латентності проявів шахрайської діяльності;

– підвищення ефективності, покращення координації діяльності правоохоронних органів, контролюючих суб'єктів, аудиторів у попередженні вчинення шахрайств;

– захист інтересів потерпілих інвесторів та забезпечення відшкодування збитків, завданих шахрайською злочинною діяльністю.

Як вказує Б. М. Головкін, об'єкт запобіжного впливу поділяється на макросередовищний, мікросередовищний та індивідуальний[11] і включає детермінанти злочинної діяльності, криміногенне середовище формування особистості, криміногенні ситуації на вказаних рівнях.

Таким чином, загальносоціальні заходи попередження шахрайств сфері іпотечного кредитування є основним та першочерговим етапом детінізації іпотечних кредитних відносин. Така позиція логічно кореспондується із концепцією розгляду шахрайства як злочинної діяльності, тобто як системи усвідомлених, мотивованих, об'єднаних спільним мотивом дій, як легальних, так і нелегальних, задля задоволення певних потреб, досягнення поставленої мети.

Поява нових способів шахрайського обману, збільшення масштабів шахрайства, його організованість та професіоналізація обумовлюють необхідність підвищення ефективності попереджувальних заходів. Класичною у кримінологічній теорії є система попередження злочинності, що включає в себе три основних рівні: загальносоціальне попередження, спеціально-кримінологічна протидія та заходи індивідуального попередження. Такий методологічний підхід відображений у багатьох сучасних джерелах з кримінології.

Як слушно зазначає О. Г. Карпович, у попередженні фінансового шахрайства пріоритетне місце слід відводити заходам загальносоціальної профілактики. У своїй роботі автор підкреслює, що «соціальна профілак-

тика правопорушень дає можливість вирішувати завдання боротьби з шахрайством найбільш гуманними способами, з найменшими витратами для суспільства, зокрема без включення в повну силу складного механізму кримінальної юстиції і без використання такої форми державного примусу, як кримінальне покарання».

До заходів загальносоціального попередження злочинності в кредитно-фінансовій сфері О. Г. Карпович відносить наступні:

1. Створення і підтримка у суспільстві атмосфери розумної довіри населення і підприємств до фінансово-кредитної системи шляхом висвітлення всіх сторін її діяльності.

2. Створення та вдосконалення системи державних гарантій кредиторів та інвесторів.

3. Встановлення державою жорсткої процедури обслуговування бюджетних коштів недержавними суб'єктами фінансово-кредитної системи.

4. Стимулювання державою розвитку процесів саморегуляції ділових відносин суб'єктів фінансово-кредитної системи, що перешкоджають здійсненню протиправних посягань.

5. Створення надійного механізму формування державного апарату, що перешкоджає проникненню в нього корумпованих представників, які відстоюють економічні та політичні інтереси окремих фінансово-промислових груп.

6. Залучення суб'єктів фінансово-кредитної сфери та їх громадських об'єднань до процесу підготовки і прийняття нормативних актів.

7. Створення законодавчої бази функціонування системи недержавної безпеки й управління ризиками та її взаємодії із заінтересованими державними органами, включаючи правоохоронні.

8. Створення організаційно-правових основ взаємодії державних, у тому числі правоохоронних органів, з суб'єктами фінансово-кредитної системи, включаючи їх служби безпеки[12].

Необхідно зазначити, що в Нацбанку на 2017 р. визначено ключове завдання для органів державної влади – посилити захист прав кредиторів, що необхідно для відновлення кредитування. Пропонується, що Верховна Рада допоможе банкам зменшити ризики та почати кредитувати, якомога швидше ухваливши законопроекти про кредитний реєстр, про реструктуризацію валютних іпотечних кредитів та закон, що захищає права кредиторів[13].

На наше глибоке переконання, в основі загальносоціальних заходів попередження шахрайств у сфері іпотечного кредитування слід провести реформу банківської та будівельної галузі, яка має сприяти детінізації інвестиційно-іпотечних кредитних відносин, а також зниження проявів корупції у вказаній сфері.

Основні заходи загальносоціального характеру попередження вчинення шахрайств у сфері іпотечного кредитування повинні проводитись в комплексі у таких напрямах:

1) економічного спрямування;

2) політичного спрямування;

3) культурологічного та ідеологічного характеру;

4) науково-практичне забезпечення попередження фінансового шахрайства в інвестиційно-будівельній сфері.

Заходи економічного спрямування є основою, що впливає на зменшення ризиків вчинення шахрайств, адже доступність та прозорість надання послуг на ринку іпотечного кредитування усуває необхідність вчинення шахрайства як такого. Належний соціальний захист та відповідне фінансове забезпечення кожного громадянина країни створюють передумови для зниження рівня ризику вчинення шахрайства у сфері іпотечного кредитування.

Як з цього приводу слушно зазначає О. Г. Кальман, економічні заходи попередження економічної злочинності мають бути спрямовані на:

– подолання внутрішніх та зовнішніх загроз економічній безпеці, як сукупності чинників, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам людини, суспільства і держави;

– визначення груп показників (індикаторів), за якими має здійснюватись моніторинг загроз стану національної економіки та її параметрів, які відповідають вимогам економічної безпеки;

– створення економічних механізмів забезпечення попереджувальної діяльності та захисту економіки усіма інституціями державної влади із застосуванням правових, економічних та адміністративних заходів[14].

Загальносоціальні заходи з боку держави повинні бути спрямовані на забезпечення нерентабельності та «непрестижності» злочинної, шахрайської поведінки. Поряд із соціальним захистом найбільш вразливих верств населення зусилля мають бути спрямовані на становлення справжнього середнього класу в країні, на підтримку й заохочення інтелектуальної еліти, оптимізацію та стимулювання законної підприємницької діяльності тощо.

Наступним передумовами загальносоціального забезпечення є політична воля на детінізацію економічних процесів, що відбуваються в державі, та зменшення рівня злочинності. Владою країни повинна бути сформована загальна політична стратегія, що включатиме в себе систему як законодавчих, так і управлінських рішень, спрямованих на забезпечення розвитку легального сектору, як кредитної, так і будівельної галузі, на усунення факторів, що гальмують розвиток іпотечного кредитування та будівництва нерухомості, а також на мінімізацію правопорушень у цій сфері тощо. Вдала політична стратегія при наявності відповідних результатів матиме підтримку серед населення, тим самим залучаючи громадянське суспільство до вирішення конкретних проблем.

У ході проведеного вивчення наукових праць та практичних проблем, що існують у суспільстві, ми дійшли висновку, що ключовим моментом із виведення іпотечних кредитних відносин є створення сильного громадянського суспільства з високим рівнем моральності та правової культури. Важливе місце у формуван-

ні суспільства займають правове просвітництво та правове виховання. Роль засобів масової інформації у такій сфері є очевидною. Прозора та незалежна робота ЗМІ, поширення достовірної інформації, формування думки про неперспективність злочинної діяльності слугують інформаційною основою формування «здорового» громадянського суспільства.

Д. М. Цехан звертає увагу на те, що одним із факторів ефективної боротьби зі злочинністю у сфері економіки є впровадження в оперативно-розшукову практику інноваційних засобів і методів пошуково-аналітичної роботи з інформацією. На думку автора, такий підхід допоможе отримувати керівникам оперативних підрозділів достовірну та своєчасну інформацію щодо стану і тенденцій розвитку окремих процесів у сфері економіки, для прийняття більш виважених та ефективних управлінських рішень з метою забезпечення економічної безпеки; зменшити навантаження на оперативних працівників, щодо збору загальновідомої інформації та її аналізу при проведенні оперативного пошуку; знизити матеріальні витрати на обслуговування організаційно-технічної інфраструктури інформаційно-аналітичного забезпечення; забезпечити перетворення значного масиву первинних даних у сприятливий для вивчення вигляд; сформувати належні умови для розвитку інтелектуального потенціалу вузькоспеціалізованих фахівців-аналітиків; перетворити систему інформаційного забезпечення розкриття злочинів з інформаційно-довідкової на інформаційно-аналітичну[15].

Вказані вище обставини зумовлюють необхідність підвищення ролі кримінологічної науки, якості та теоретичного рівня кримінологічних досліджень, впровадження систематичного аналізу криміногенної ситуації в іпотеко-кредитній сфері, експертизи законодавства, кримінологічного аналізу ризиків інвестиційної діяльності тощо.

Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити ряд висновків, які полягають у наступному: у зв'язку зі зміною соціально-політичних та економічних настроїв у суспільстві змінюється та деформується консервативне розуміння самого поняття «злочинність», тому вважаємо за необхідне змінення та переосмислення підходу до протидії й попередження даного негативного явища. Зокрема, необхідно змінювати стратегію попередження вчинення шахрайств у сфері іпотечного кредитування на рівні зміни свідомості громадян та їхнього ставлення до злочинності як такої. У контексті вказаного один із перспективних напрямів запобігання вчиненню шахрайств у сфері іпотечного кредиту вбачається у запровадженні різноманітних соціальних заходів, які є масштабною довготривалою стратегією, спрямованою на оптимізацію функціонування соціальних інститутів, створення сприятливих умов для ведення бізнесу, розвитку будівельної сфери та покращення інвестиційного клімату.

---

[1] Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

[2] *Литвак О. М.* Державний вплив на злочинність: Кримінологічно-правове дослідження / О. М. Литвак. – К., 2000. – С. 8.

[3] *Куц В. М.* Неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці (кримінально-правова характеристика та заходи протидії) : моногр. / В. М. Куц, О. В. Кириченко. – К. – Х., 2006. – С. 149.

[4] *Ігнатов О.* Протидія злочинності: поняття та сутність / О. Ігнатов // Юридична Україна. – 2009. – № 3. – С. 92.

[5] Криминология : учеб. для вузов / под общ. ред. д. ю. н., проф. А. И. Долговой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2005. – С. 380–390.

[6] *Кальман А. Г.* Словарь криминологических и статистических терминов / А. Г. Кальман, И. А. Христич. – Х. : Гимназия, 2001. – С. 66.

[7] *Бандурка А. М.* Преступность в Украине: причини и противодействие : моногр. / А. М. Бандурка, Л. М. Давыденко. – Х. : Основа, 2003. – С. 89.

[8] *Голіна В. В.* Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / В. В. Голіна. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – С. 16.

[9] *Тацій В. Я.* Боротьба зі злочинністю на межі XXI століття – проблема сьогодення / В. Я. Тацій // Проблеми законності: зб. наук. пр. – Х., 2008. – Вип. 99. – С. 14.

[10] *Альбрехт С.* Мошенничество. Луч света на темные стороны бизнеса / У. Стив Альбрехт, Джеральд У. Венц, Тимоти Л. Уильямс; пер. с англ. А. Рапопорт. – СПб. : Питер, 1995. – С. 358.

[11] *Головкін Б. М.* Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: моногр. / Б. М. Головкін. – Х. : Право, 2011. – С. 296.

[12] *Карпович О. Г.* Предупреждение финансового мошенничества. Актуальные проблемы / О. Г. Карпович // Российская юстиция. – 2010. – № 9. – С. 45.

[13] НБУ готує реформу держбанків : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ukrinform.ua/rubric-economics/2138905-nbu-gotue-reformu-derzbankiv.html

[14] *Кальман О. Г.* Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження : дис. … д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 / Олександр Григорович Кальман ; Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого. Х., 2004. – 430 с. – С. 258.

[15] *Цехан Д. М.* Інформаційно-аналітичне забезпечення запобігання злочинам у сфері господарської діяльності оперативними підрозділами ОВС / Д. М. Цехан, П. С. Луцюк // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 67. – С. 531–538. – С. 537–538.

Резюме

Запорожець Р. А. **Загальносоціальні заходи запобігання вчиненню шахрайств у сфері іпотечного кредитування.**

У статті висвітлено заходи загальносоціального запобігання вчинення шахрайств у сфері іпотечного кредитування. Визначено основні напрями такої діяльності та виділено проблеми, що впливають на вчинення вказаних злочинів. Зазначаєть-

ся, що основним та першочерговим етапом детінізації іпотечних кредитних відносин є загальносоціальні заходи попередження. Поява нових способів шахрайського обману, збільшення масштабів шахрайства, його організованість та професіоналізація обумовлюють необхідність підвищення ефективності попереджувальних заходів. Обґрунтовується, що заходи економічного спрямування є основою, що впливає на зменшення ризиків вчинення шахрайств, адже доступність та прозорість надання послуг на ринку іпотечного кредитування усуває необхідність вчинення шахрайства як такого. Належний соціальний захист та відповідне фінансове забезпечення кожного громадянина країни створюють передумови для зниження рівня ризику вчинення шахрайства у сфері іпотечного кредитування.

Ключові слова: шахрайство, запобігання, профілактика, загальносоціальні заходи, іпотеко-кредитна сфера.

Резюме

Запорожец Р. А. **Общесоциальные мероприятия предотвращения совершения мошенничеств в сфере ипотечного кредитования.**

В статье освещены мероприятия общесоциального предотвращения совершения мошенничеств в сфере ипотечного кредитования. Определены основные направления такой деятельности и выделены проблемы, влияющие на совершение указанных преступлений. Отмечено, что основным и первоочередным этапом детенизации ипотечных кредитных отношений являются общесоциальные мероприятия предотвращения. Появление новых способов мошеннического обмана, увеличение масштабов мошенничества, его организованность и профессионализация обусловливают необходимость повышения эффективности предупредительных мероприятий. Обосновывается, что меры экономического направления являются основой, влияют на уменьшение рисков совершения мошенничества, ведь доступность и прозрачность предоставления услуг на рынке ипотечного кредитования устраняет необходимость совершения мошенничества как такового. Надлежащую социальную защиту и соответствующее финансовое обеспечение каждого гражданина страны создают предпосылки для снижения уровня риска совершения мошенничества в сфере ипотечного кредитования.

Ключевые слова: мошенничество, предупреждение, профилактика, общесоциальные мероприятия, ипотеко-кредитная сфера.

Summary

Zaporozhets R. **General social measures prevention of fraud in mortgage lending.**

The article highlights the measures of general social prevention of fraud in the sphere of mortgage lending. The main directions of such activities are identified and the problems affecting the commission of these crimes are highlighted. It was noted that the main and the first stage of detenization of mortgage lending. The emergence of new ways of fraudulent fraud, increasing the scale of fraud, its organization and professionalization make it necessary to increase the effectiveness of preventive measures. It is substantiated that the measures of the economic direction are the basis, it affects the reduction of the risks of fraud, because the accessibility and transparency of the provision of services in the mortgage lending market eliminates the need for fraud per se. Appropriate social protection and adequate financial support for every citizen of the country create prerequisites for reducing the level of risk of fraud in the sphere of mortgage lending.

Key words: fraud, prevention, prevention, social activities, mortgage and credit sphere.

УДК 343.36

Н. Ю. КАРПОВА

Наталія Юріївна Карпова, *аспірант Академії адвокатури України*

СУДДЯ ЯК СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 1 СТ. 374 КК УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 59 Конституції України[1] однією з найважливіших правових гарантій прав і свобод людини і громадянина є право кожного на правову допомогу. Право на правову допомогу – це гарантована конституцією України можливість фізичної особи одержати юридичні (правові) послуги. Одним із найважливіших видів правових послуг є захист затриманих, заарештованих, підозрюваних, обвинувачених, підсудних осіб. Згідно з ч. 2 ст. 63[2] Конституції України підозрюваному, обвинуваченому чи підсудному гарантується право на захист. Відповідно до ч. 1 ст. 59 Конституції України[3] кожен має право на правову допомогу. Це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер.

За змістом ч. 1 ст. 64 Конституції України[4] конституційне право кожного на правову допомогу у жодному випадку не може бути обмежено.

Конституційний суд України[5] тлумачить його «як гарантовану державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права» і звертає свою увагу при тлумаченні[6] на те, що «поняття "кожен" охоплює всіх без винятку осіб – громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України».

Конституційний суд України вважає[7], що «конституційне право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість».

© Н. Ю. Карпова, 2017